

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**
Sector Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Ons kenmerk
4218709

Uw kenmerk
170521.03U

Bijlagen
1

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

Datum 28 september 2022

Onderwerp Antwoorden op vragen n.a.v. de gewijzigde overeenkomst tussen de
Staat en de landsadvocaat

Hierbij bied ik uw Kamer de antwoorden aan op de vragen van de leden van de fracties van de Partij voor de Dieren (PvdD) en de Partij voor de Vrijheid (PVV) naar aanleiding van mijn brief van 16 mei jl. over de gewijzigde overeenkomst tussen de Staat en de landsadvocaat.

Ik heb met belangstelling kennisgenomen van de vragen en opmerkingen van de leden van deze fracties. De vragen beantwoord ik hierna. Bij de volgorde van de beantwoording is de volgorde van de inbreng van het schriftelijk overleg aangehouden, waarbij indien gepast vragen gezamenlijk zijn beantwoord.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PVV

De leden van de fractie van de PVV geven aan kennis te hebben genomen van de samenstelling van de door het kabinet ingestelde commissie advocatendiensten aan de Staat en vragen of ik kan aangeven of de leden op welke manier dan ook verbonden zijn (of ooit zijn geweest) aan een politieke partij of beweging.

Voorts vragen de leden van de fractie van de PVV, naar aanleiding van de aankondiging van het kabinet dat de kosten voor de inschakeling van de landsadvocaat die per ministerie zijn gemaakt jaarlijks zal publiceren, of er bij het overzicht van de kosten ook een specificatie wordt gepubliceerd. En als dat niet het geval is, waarom niet.

Tot slot vragen de leden van de fractie van de PVV, naar aanleiding van de passage in mijn brief van 16 mei jl. over het te voeren halfjaarlijks bestuurlijk overleg, waarom is gekozen voor deze frequentie.

Antwoord

Naar aanleiding van de vragen fractie van de PVV over de (politieke) achtergrond van de leden van de commissie hecht ik eraan te benadrukken dat betrokkenen zijn benoemd vanwege hun inhoudelijke deskundigheid. De leden zijn door de (destijds beoogd) voorzitter gevraagd of er relevante omstandigheden zouden kunnen zijn die aan een goed en onafhankelijk functioneren in de weg zouden kunnen staan. Ik heb er alle vertrouwen in dat de commissie vanuit de bij de leden beschikbare expertise in staat zal zijn om tot een afgewogen en onafhankelijk eindoordeel te komen.

Ten aanzien van het voornemen van het kabinet en de landsadvocaat dat de kosten voor de inschakeling van de landsadvocaat die per ministerie zijn gemaakt jaarlijks zullen worden gepubliceerd, kan ik melden dat het kabinet een uitsplitsing zal maken waarbij duidelijk wordt wat per departement en daaronder ressorterende onderdelen van de Staat door de landsadvocaat gefactureerd is en welk aandeel daarvan doorbelaste verschotten (bijvoorbeeld griffierechten, proceskostenveroordelingen, deskundigen, reiskosten, deurwaarder) en BTW betreft. Hieronder treft u het overzicht aan van de door de landsadvocaat in 2021 in rekening gebrachte kosten.

Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Datum
28 september 2022

Ons kenmerk
4218709

Ministerie en daaronder ressorterende organisaties	Gefactureerd honorarium & kantoorkosten	Doorbelaste verschotten	BTW	Totaal gefactureerd (incl. BTW)
Ministerie van Algemene Zaken	€ 68.139	€ 762	€ 14.327	€ 83.230
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	€ 2.414.255	€ 37.193	€ 509.442	€ 2.960.890
Ministerie van Buitenlandse Zaken	€ 351.469	€ 5.824	€ 73.837	€ 431.130
Ministerie van Defensie	€ 2.987.737	€ 35.638	€ 629.294	€ 3.652.669
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat	€ 5.669.683	€ 148.535	€ 1.210.690	€ 7.028.908
Ministerie van Financiën	€ 2.159.634	€ 65.473	€ 457.169	€ 2.682.277
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	€ 3.002.364	€ 76.935	€ 640.280	€ 3.719.579
Ministerie van Justitie en Veiligheid	€ 6.271.346	€ 208.124	€ 1.334.558	€ 7.814.027
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	€ 643.609	€ 5.078	€ 135.412	€ 784.100
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	€ 252.384	€ 3.645	€ 53.374	€ 309.404
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	€ 234.794	€ 4.939	€ 49.902	€ 289.634
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	€ 3.428.053	€ 162.710	€ 741.728	€ 4.332.491
Totaal	€ 27.483.457	€ 754.856	€ 5.850.014	€ 34.088.327

De leden van de fractie van de PVV hebben, naar aanleiding van de passage in mijn brief van 16 mei jl. over het te voeren halfjaarlijks bestuurlijk overleg, ook gevraagd waarom is gekozen voor deze frequentie. Er vinden op regelmatige basis vanuit de ministeries gesprekken plaats met de accounthouders bij het kantoor van de landsadvocaat. Daarnaast is er op

regelmatige basis contact tussen de landsadvocaat en ambtenaren van mijn ministerie. Het in de gewijzigde overeenkomst beschreven halfjaarlijkse overleg heeft in aanvulling hierop tot doel om de uitkomsten van audits en onderzoeken in verband met de naleving van de overeenkomst in aanwezigheid van het bestuur en Raad van Commissarissen van het kantoor te bespreken, alsmede eventuele dilemma's die zich hebben voorgedaan in de uitvoering van opdrachten of bij cliënt- en zaakacceptatie en wensen ten aanzien van uit te voeren (externe) audits. Het was de inschatting dat de gekozen frequentie van overleg het beste zou aansluiten bij dit doel. Overigens sluit de overeenkomst niet uit dat er vaker dan halfjaarlijks een bestuurlijk overleg kan worden georganiseerd als daartoe aanleiding bestaat.

Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Datum
28 september 2022

Ons kenmerk
4218709

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdD

De leden van de fractie van de PvdD vragen of ik met hen vind dat waarden zoals respect, inclusiviteit en diversiteit ook zouden moeten gelden voor het kantoor van de landsadvocaat. Zij vragen vervolgens waarom er in de gewijzigde overeenkomst tussen de Staat der Nederlanden en de landsadvocaat geen enkele bepaling opgenomen die erin voorziet dat respect, inclusiviteit en diversiteit door het kantoor als waarden (moeten) worden onderschreven en in praktijk worden gebracht. De leden van de fractie van de PvdD wijzen daarbij op het diversiteitsbeleid binnen Invest-NL en diversiteit binnen de ondernemingen waarin zij investeert. Deze leden vragen vervolgens of ik het met hen eens ben dat diversiteit een eis is die de Nederlandse Staat ook aan het kantoor van een Landsadvocaat zal moeten stellen.

Tevens vragen de leden van de fractie van de PvdD waarom in het Instellingsbesluit Commissie advocatendiensten aan de Staat niet expliciet is meegegeven welke eisen de Staat op het gebied van 'respect, inclusiviteit en diversiteit' als basisvoorwaarden wenst te hanteren.

Antwoord

Het kabinet hecht vanzelfsprekend veel belang aan waarden als respect, inclusiviteit en diversiteit zowel op als buiten de werkvloer. Dat uit zich in het diversiteitsbeleid van organisaties die onderdeel uitmaken van de Staat of die volledig eigendom zijn van de Staat, zoals Invest-NL.¹ Zoals ik tijdens het mondeling overleg van 11 april 2022 – waar we deze kwesties reeds bespraken – heb aangegeven, is het echter de vraag welke rol de Staat daarin heeft als het gaat om private ondernemingen waar de Staat diensten van afneemt. Eisen over deze onderwerpen maken bij het verlenen van een opdracht niet standaard deel uit van de Rijksinkoopvoorwaarden.

Dat is ook niet noodzakelijk. Het ontbreken van een diversiteitsclausule laat onverlet dat de Staat met contractspartijen, waaronder de landsadvocaat, in reguliere contractmanagementgesprekken of separaat als de ernst van de situatie daartoe aanleiding geeft in gesprek kan gaan over handelen indien dat in meer of minder mate indruist tegen het beleid dat de Staat zelf voert. De uitvoering van het diversiteitsbeleid door het kantoor van de landsadvocaat, dat in mijn ogen ook gerelateerd is aan de sociale veiligheid, zal dan ook worden meegenomen in

¹ zie bijvoorbeeld het blz. 22 ev. Van het Strategisch personeelsbeleid Rijk 2025
https://open.overheid.nl/repository/ronl-7449178d-c302-43c7-91ed-05fdec66b65a/1/pdf/WEB_113163_Brochure_Publieke_zaak.pdf.

de bestuurlijke gesprekken die met de landsadvocaat en zijn kantoor worden gevoerd.

Het kabinet heeft, gelet op bovenstaande, geen aanleiding gezien om op dit punt nu een specifieke eis op te nemen in de gewijzigde overeenkomst met de landsadvocaat. Daarbij is ook van belang dat de wijziging van de overeenkomst met de landsadvocaat een tijdelijke exercitie betreft om de concrete (korte termijn) aanbevelingen van prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom op te volgen.

Voor de langere termijn is de commissie Silvis is gevraagd in kaart te brengen welke eisen de Staat aan een advocatuurlijke dienstverlener minimaal zou moeten stellen. In mijn brief van 16 mei heb ik daarbij bij wijze van voorbeeld van dergelijke eisen - naast eisen ten aanzien van de acceptatie van andere cliënten, ten aanzien van bedrijfsvoering, governance, risicomanagement, compliance, (data)beveiliging - ook expliciet integriteit en ethische normen, waaronder ik ook diversiteit schaar, als voorbeeld opgenomen. Tevens heb ik in mijn brief opgenomen dat het van belang is dat de commissie adviseert over de (on)mogelijkheden voor de Staat om op de naleving van de te stellen eisen zicht te houden. Hoe en onder welke voorwaarden de Staat op de langere termijn advocatendiensten wil afnemen, is voorwerp van debat dat zal plaatsvinden naar aanleiding van het rapport dat de Commissie Silvis zal uitbrengen. Ik heb de commissie gevraagd om uiterlijk op 1 december 2022 haar rapport aan mij aan te bieden.

De Minister van Justitie en Veiligheid,

D. Yeşilgöz-Zegerius

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**
Sector Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Datum
28 september 2022

Ons kenmerk
4218709